

Лекція 6-7. Тема. Політична влада і механізми її функціонування.

План лекції

- 1 Сутність влади: основні теоретичні підходи
- 2 Структура політичної влади
- 3 Види влади. Специфіка політичної влади
- 4 Проблеми легітимності влади

Література:

1. Баранівський В.Ф. Політологія: Підручник / В.Ф. Баранівський. – Київ: Національна академія управління, 2016 р. – 236 с.
2. Воронянський О.В., Кулішенко Т.Ю., Скубій І.В. Політологія: Підручник / О.В. Воронянський, Т.Ю. Кулішенко, І.В. Скубій. – Харків: ХНТУСГ імені Петра Василенка, 2017 р. – 180 с.
3. Горлач М.І., Кремень В.Г. Політологія: наука про політику: Підручник (для студ. Вищ. Навч. Закл.) / М.І.Горлач, В.Г. Кремень. – Київ: Центр учбової літератури, 2009. – 840 с.
4. Піча В. М., Хома Н. М. Політологія: підручник для студ. вищ. закладів освіти. – 5-те вид., стер. – Л. : Новий Світ-2000, 2008. – 304 с.
5. Томахів В. Політологія, Навч. Посібник. Вид. т-е, доповнене / В. Томахів. – Тернопіль: ТНЕУ, 2018 р. – 244 с.
6. Тупчієнко Л.С. Політологія: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / Л.С. Тупчієнко. – К. : Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2010. – 268 с.
7. Шляхтун П.П. Політологія: історія та теорія: Підручник / Л.С. Шляхтун. – К.: Центр учбової літератури, 2010 р. – 472 с.

Зміст лекції

Тема влади є центральною в політології. Вона дає ключ до розуміння політичних інститутів, політичних рухів і самої політики. Визначення поняття влади, її сутності та характеру має найважливіше значення для розуміння природи політики та держави, уможливорює виокремлення політики й політичних відносин з усієї сукупності соціальних відносин.

1. Сутність влади: основні теоретичні підходи

Поняття “влада” у повсякденному житті й у науковому середовищі вживається в різних значеннях. Філософи говорять про владу над об'єктивними законами суспільства, соціологи – про владу соціальну, економісти про владу – господарську, юристи – про державну владу, природознавці – про владу над природою, політики – про політичну владу, психологи – про владу людини над собою, батьки – про сімейну владу й т.п.

Феномену влади приділяли пильну увагу всі видатні представники політичної науки. Уже античні мислителі Платон, Аристотель й інші намагалися проникнути в сутність соціальної природи політичної влади. У середні століття й Новий час до проблем влади великий інтерес проявляли Н. Макіавеллі, Т. Гоббс, Дж. Локк, Э. Кант і багато інших. Істотні внески у розробку теорії влади зробили Г. Моска, В. Парето, Р. Міхельс, М. Вебер.

Питання влади перебувають у центрі уваги сучасної політології й соціології. Але незважаючи на пильну увагу вчених до проблем влади, багато закордонних дослідників пишуть про ореол містики й таємничості, які оточують владу, про те, що поняття влада “смутно”. Французький учений Шевальє писав, що реальна влада завжди вабила до себе більше, чим міркування про неї. М.С. Хрущов у своїх мемуарах висловився про владу так: “Можна насититися всім: їжею, жінками ..., не можна насититися тільки владою, її хочеться усе більше й більше”.

Так що ж таке влада?

Історичний досвід показує, що там, де з'являється необхідність у по-годжених діях людей (будь те окрема родина, група, соціальна верства, нація або суспільство в цілому), відбувається підпорядкування їхньої діяльності досягненню певних загальних цілей. І одночасно визначаються провідні й ведені, пануючі й підвладні, пануючі й підлеглі. Мотиви підпорядкування досить різноманітні. Вони можуть бути засновані на зацікавленості в досягненні поставленої мети, на переконанні в необхідності виконання розпоряджень, на авторитеті пануючих або просто на почутті страху перед небажаними наслідками у випадку непокорі.

Таким чином, владні відносини об'єктивно властиві громадському життю. Вони необхідні для підтримки цілісності і єдності суспільства, для організації суспільного виробництва.

У політології існує кілька напрямків наукової думки, що представляють різні методологічні підходи до вивчення влади, її сутності, природи й т.п. Основні з них:

- телеологічний, що характеризує владу як стійку здатність досягнення поставлених цілей, одержання намічених результатів за допомогою інших людей;
- біхевіористський, що розглядає владу як особливий тип поведінки, при якому одні люди командують, – а інші – підкоряються (англійське слово behavior у перекладі означає "поведінка"); Цей підхід індивідуалізує розуміння влади, зводячи його до взаємодії реальних особистостей.
- інструменталістський, що трактує владу як можливість використання певних засобів впливу, у тому числі насильства;
- структурно-функціоналістський, що розглядає владу як властивість соціальної організації, як спосіб самоорганізації людської спільності, заснований на доцільності поділу функцій управління й виконання;
- реляціоністський, що розглядає владу як взаємодію індивідів, коли один індивід змінює поведінку іншого.

Крім названих, існують й інші підходи до проникнення в сутність влади.

З урахуванням багатоаспектності влади можна дати лише саме загальне її визначення.

Влада – це здатність і можливість здійснювати свою волю, впливати на діяльність, поведінку людей за допомогою різного роду засобів – права, авторитету, примуса, переконання, насильства.

2 Структура політичної влади.

Основними компонентами влади є її джерела, суб'єкти, об'єкти, ресурси й процес, що є результатом взаємодії всіх її компонентів і що характеризується, насамперед механізмом, що забезпечує стабільність усього процесу володарювання.

Джерела влади – владна першооснова. Як джерела влади можуть виступати авторитет, сила, закон, багатство, знання, соціальний і політичний статус, харизма й т.д. Американський футуролог О. Тоффлер у книзі “Зміщення влади: знання, багатство й сила на порозі ХХ століття” докладно аналізує три основних джерела, що живлять владу. Згідно О. Тоффлеру, сила, багатство й влада зв'язані в єдину систему, у певних умовах взаємозамінні й у сукупності націлені на підтримку влади. Кожний із цих джерел дає владі певну якість: сила або погроза її застосування здатні лише на грубий примус, функціонально обмежені й властиві лише владі нижчого рівня. Багатство є джерелом влади середньої якості, що може мати у своєму розпорядженні як негативні, так і позитивні засоби стимулювання. Знання лежать в основі влади вищої якості, найбільш ефективної. Тоффлер стверджує, що в сучасному світі знання (у різних формах: інформації, науки, мистецтва, етики) у силу своїх переваг – нескінченності (невичерпності), загальнодоступності, демократичності – підкорили силу й багатство, ставши визначальним фактором функціонування влади.

Суб'єкти влади – носії влади, активна діюча величина в системі влади, від якої виходить вплив, впливають розпорядження, вказівки.

Суб'єкти влади, узяті в іншому відношенні, можуть бути і є самі об'єктами для вищестоящої влади.

Об'єкти влади – явища, предмети, органи, установи, підприємства, населення, на керівництво (керування) якими за законом або підзаконними актами спрямована діяльність влади.

Суб'єкти політичної влади мають складний, багаторівневий характер. Її первинними авторами є індивіди й соціальні групи, вторинними – політичні організації; суб'єктами найбільш високого рівня, що безпосередньо представляють у владних відносинах різні групи й організації, – політичні еліти й лідери. Зв'язок між цими рівнями може порушуватися.

Таким чином, суб'єктом влади може бути окрема людина, організація, спільність людей, наприклад народ або навіть світове співтовариство, об'єднана наприклад в ООН.

Безпосереднім суб'єктом влади звичайно виступають ті люди, які концентрують у своїх руках величезний вплив і довіру, фінансову могутність, потужні важелі впливу на інших людей.

Республіканська форма правління, демократичний політичний режим припускає владу народу, яку він реалізує безпосередньо (безпосередня демократія) і опосередковано через своїх представників у вищих органах політичної влади (представницька демократія). Однак можливості безпосередньої демократії обмежені багатьма обставинами. По-перше, занадто мало форм, що дозволяють залучити до вирішення політичних питань відразу весь народ (вищими із цих форм є вільні вибори й референдуми). По-друге, політичне керування суспільством – це постійна, компетентна робота. Представити в ролі такого органа весь народ просто неможливо. От чому влада народу – це насамперед представницька демократія, народ делегує свої владні права відповідним органам влади (законодавчим, виборчим, судовим) і конкретним особам (президент, прем'єр-міністр).

Влада неможлива без підпорядкування об'єкта. Суб'єкт завжди прагне, окрім засобів примуса, підкорити своїй волі об'єкт. Готовність об'єкта до підпорядкування залежить від ряду факторів: від власних якостей об'єкта володарювання, від характеру висунених до нього вимог, від ситуації й засобів впливу, які має в своєму розпорядженні суб'єкт. В остаточному підсумку в об'єкта владної волі завжди є нехай крайній, але все-таки вибір – загинути, але не підкоритися. Усвідомлення залежності влади від рівня покірності населення знайшло своє практичне політичне вираження в акціях громадянської непокорі, широко використовуваних у сучасному світі, у тому числі й в Україні, як засіб ненасильницької боротьби.

Важливою соціальною причиною підпорядкування одних людей ін-шим є нерівномірний розподіл ресурсів влади.

Ресурси влади – це всі ті засоби, використання яких забезпечує вплив на об'єкт влади відповідно до цілей суб'єкта. Ресурси влади дуже різноманітні. Вони можуть застосовуватися для заохочення, покарання або переконання.

Ресурси влади так само різноманітні, як різноманітні засоби задоволення різних потреб й інтересів людей. Існує кілька класифікацій ресурсів. Американський політолог А. Етціоні виділяє утилітарні, примусові й нормативні ресурси.

Утилітарні – це матеріальні й інші соціальні блага, пов'язані з по-всякденними інтересами людей. З їхньою допомогою влада може “купувати” не тільки окремих політиків, але й цілі верстви населення. Ці ресурси використовуються як для заохочення, так і для покарання (збільшення або зменшення зарплати, надання або позбавлення соціальних пільг і т.п.).

Примусові – це міри адміністративного й громадського осуду або покарання. Вони використовуються тоді, коли не спрацьовують утилітарні ресурси. Це, наприклад, судове переслідування учасників страйку, не злякавшись економічних санкцій.

Нормативні – це засоби впливу на внутрішній світ, ціннісні орієнтації й норми поведінки людини. Вони покликані переконати підлеглих у спільності інтересів керівника

й підлеглих, забезпечити схвалення дій суб'єкта влади, прийняття його вимог.

Існує класифікація ресурсів відповідно до найважливіших сфер життєдіяльності: економічні, соціальні, культурно-інформаційні, силові.

Економічні – це матеріальні цінності, необхідні для суспільного й особистого виробництва й споживання, гроші як їхній загальний еквівалент, техніка, земля, корисні копалини й т.п.

Політична влада використовує економічні ресурси для вирішення багатьох проблем загальнодержавного й міжнародного характеру. За допомогою економічних засобів політична влада може стимулювати інвестиції в національну економіку, стимулювати структурну перебудову господарства, не допустити монополізацію господарських галузей однієї або двома компаніями, сповільнити темпи інфляції й істотно скоротити безробіття й багато чого іншого. Для досягнення зазначених цілей політична, державна влада використовує, насамперед, кошти державного бюджету.

Соціальні ресурси – здатність підвищення або зниження соціального статусу або рангу, місця в соціальній стратифікації. Вони частково збігаються з економічними ресурсами. Наприклад, доход і багатство, будучи економічним ресурсом, одночасно характеризують і соціальний статус. Разом з тим, соціальні ресурси включають такі показники, як посада, престиж, медичне обслуговування, соціальне забезпечення й т.п.

У тих країнах, де високий рівень розвитку соціальних програм – завдяки чому населенню надана широка система страхування, високий рівень пенсій, розвинена система благодійних організацій і т.п., – більшість громадян зацікавлена в збереженні існуючої політичної влади.

Культурно-інформаційні ресурси – знання й інформація, а також засоби їхнього одержання й поширення: інститути науки й освіти, засоби масової інформації й ін. Контроль над знаннями й інформацією звичайно прямо пов'язаний з володінням економічними ресурсами, що мають першорядну значимість. Разом з тим, у сучасному світі досить чітко проявляється тенденція підвищення ролі культурно-інформаційних ресурсів як джерела влади. Мова йде, у першу чергу, про засоби масової інформації. Інформаційні ресурси здатні служити різним цілям: не тільки поширенню об'єктивних відомостей про діяльність уряду, положенню в суспільстві, але й маніпулюванню – управлінню свідомістю й поведінкою людей всупереч їхнім інтересам, а нерідко й волі, заснованому на спеціальних методах обману.

Силові ресурси – це армія, поліція (міліція), різні служби безпеки, прокуратура, суд, а також приналежна їм техніка, озброєння, в'язниці й т.д. Цей вид ресурсів традиційно вважається найбільш ефективним, вирішальним джерелом влади. Його використання здатне позбавити людину життя, волі й майна – його вищих цінностей. Особливо часто політична влада прибігає до такого роду ресурсів у випадках ослаблення своєї сили, потуги й впливу на суспільство.

Різні ресурси влади звичайно застосовуються її суб'єктами в комплексі, особливо державою, у більшому або меншому ступені всіма видами ресурсів, що володіє.

У сучасних умовах політична влада використовує різні методи свого функціонування:

- установлення позитивних стимулів, переконання;
- примус;
- маніпулювання (різного роду обіцянки, які найчастіше не виконуються, установлення пільг і т.д.);
- блокування небажаних наслідків (створення перешкод конкурентам у боротьбі за владу, зокрема шляхом використанням піар-технологій, залякування негативними наслідками й т.д.);
- прямий і непрямий інформаційний контроль (нав'язування рекомендацій, пропозицій, створення певного іміджу й т.д.).

Домінуючим принципом механізму функціонування політичної влади є принцип її поділу. Основоположниками теорії поділу влади вважають англійського філософа Дж.

Локка й французького просвітителя, правознавця, філософа Ш. Л. Монтеск'є. Відповідно до цієї теорії для правильного й ефективного функціонування держави повинні існувати незалежні друг від друга законодавча, виконавча й судова влади. Це створює систему "стримувань і противаг" проти посилення однієї галузі влади, зосередження влади в одному центрі, зловживання нею; сприяє продуманості, вивіреності, балансу в прийнятті рішень, а виходить, дієвості політичного керівництва й управління. Відповідно формується особливий механізм забезпечення волі й незалежності окремого індивіда, його захисту.

Носієм законодавчої влади виступає вищий представницький державний орган – парламент; виконавча влада – президент, уряд, міністерства й відомства, державно-адміністративні установи; судова влада – незалежні суди, що підкоряються тільки закону.

Уперше принцип поділу влади знайшов своє юридичне оформлення в Конституції США (1787), потім у Конституційних актах Великої французької революції. У сучасному світі в переважній більшості країн Конституціями закріплений поділ влади, у тому числі й в Україні.

3. Види влади. Специфіка політичної влади

Особливості різних елементів влади: суб'єкта, об'єкта, ресурсів і процесів – можуть бути використані в якості основ її типологізації. Однією із найбільш змістовних класифікацій влади є її поділ згідно з ресурсами, на яких вона ґрунтується, на економічну, соціальну, культурно-інформаційну, примусову і політичну.

Економічна влада – це контроль над економічними ресурсами, власність на різного роду матеріальні цінності. У відносно спокійні періоди суспільного розвитку економічна влада домінує над другими видами влади. Це є можливим, завдяки таким її якостям, як:

- зв'язок з матеріальними, первісними, найбільш сильно діючими потребами людей. Задоволення первісних потреб – в їді, одязі, житлі і т.п. – необхідна умова існування людини. Згідно, наприклад, теорії А. Маслоу, саме ці потреби, будучи незадоволеними, в вирішальній мірі детермінують поведінку людини. Прямий зв'язок з основними потребами людини дозволяє широко використовувати економічну владу для забезпечення лояльності чи прямого підкупу політиків, чиновників виборців і т.п.;

- постійність дії. Економічна влада пов'язана із задоволенням повсякденних потреб людей. Тому вона діє на людей постійно, спо-нукаючи їх до певних дій, в той час як, наприклад, примусова влада, передбачає санкції лише за порушення закону і діє епізодично;

- непомітність і широкі засоби проникнення. Носієм економічної влади є гроші. Канали і обсяги їх переміщення важко контролювати. Це дозволяє широко використовувати фінансові ресурси, навіть порушуючи виборчі закони, для підтримки вигідних їх власниками політичних сил, в тому числі і під час виборчих компаній.

Соціальна влада – це можливість розподілу місцезнаходження в соціальній структурі – статусів, посад, пільг, привілеїв. Сучасні держави володіють великою соціальною владою. За допомогою соціальної політики, використовуючи соціальні ресурси, вони можуть впливати на суспільний стан широких верств населення, одержуючи завдяки цьому їх лояльність і підтримку.

Культурно-інформаційна (духовно-інформаційна) влада – це перш за все влада над людьми за допомогою наукових знань, інформації і засобів їх розповсюдження. Крім того, вона включає моральну, релігійну і деякі інші види влади, пов'язані з підкоренням на основі авторитету. В сучасному суспільстві із всіх видів духовного впливу на передові позиції виходить науково-інформаційна влада. Знання використовуються як для підготовки урядових рішень, так і для безпосереднього впливу на свідомість людей з метою забезпечення їх політичної лояльності і підтримки. Такий вплив здійснюється через учбові заклади і особливо за допомогою ЗМІ (газет, журналів, радіо, телебачення, Інтернету).

Примусова влада спирається на силові ресурси і означає контроль над людьми за

допомогою застосування чи загрози застосування фізичної сили.

Об'єктом політології є не всяка влада, а тільки влада публічна, політична, під якою розуміється здатність класу, групи або індивіда проводити свою волю в суспільному житті, опираючись на систему установ, організацій, законів, політичних відносин.

Політична влада – це влада, здійснювана через державу й у державній системі, у системі політичних партій, організацій і рухів. Вона так чи інакше пов'язана з державою й державним регулюванням, але не обов'язково є державною владою.

Слід зазначити, що політична й державна влада, багато в чому збігаючись, у той же час не тотожні. Усяка державна влада є політичною владою, однак не всяка політична влада є державною. Зміст політичної влади набагато ширше, а державна влада є її центральним інститутом.

Політична влада реалізується не лише державним апаратом, але перш за все через діяльність політичних партій, суспільних організацій, суспільно-політичних рухів та інших суб'єктів політики.

Державна влада – своєрідне ядро політичної влади, оскільки лише держава володіє монополією на прийняття законів, обов'язкових для всього суспільства, і на легальне фізичне насилля.

Так, політичні партії проводять свою волю і впливають на своїх членів і на співчуваючих через статuti програми, інструкції тощо. Державна влада домінує в суспільстві, оскільки використовує своє монопольне право на примус. Суспільний зміст державної влади полягає в її здатності нав'язувати свою волю всьому суспільству, аж до подолання опору її опонентів шляхом застосування примусу і в необхідних випадках – насилля. Ця здатність санкціонована системою правових та ідеологічних норм.

Партії є суб'єктами політики, до арсеналу їх засобів входять суто політичні технології: узгодження інтересів, координування дій соціальних груп, пошук компромісів у спільних питаннях. Держава як основний суб'єкт влади керує суспільством політико-адміністративними засобами.

Політична влада на відміну від інших форм влади має свою специфіку. Її відмітні ознаки:

- верховенство, обов'язковість її рішень для всього суспільства й відповідно – для всіх інших видів влади. Вона може обмежити вплив інших форм влади в розумних межах, або взагалі усунути їх;
- загальність, тобто публічність. Це означає, що політична влада діє на основі права від імені всього суспільства;
- легальність у використанні сили й інших засобів володарювання в межах країни;
- найширший спектр використовуваних засобів для завоювання, утримання й реалізації влади.

4. Проблеми легітимності влади.

Визнання суспільством законності, правомірності офіційної влади позначається в політології поняттям легітимність. Дане поняття вказує на суспільне визнання влади, на те, що суспільство, народ робить їй довіру й підтримку, а не на правове, юридичне закріплення політичної влади у відповідних державних документах. Одержати юридичну, правову законність тим, хто взяв у свої руки влада, нескладно. Тому й ціна такого формального визнання влади не настільки велика в порівнянні з визнанням політичної влади народом, тобто легітимністю політичної влади. Відповідно, варто розрізняти поняття “легітимність влади” (суспільне визнання її законності) і “легальність влади” (правове, формальне її закріплення).

Формування переконаності людей у правомірності й ефективності існуючої політичної влади може досягатися різними способами. Німецький соціолог М. Вебер виділив три типи легітимного панування

Перший тип – традиційний, це влада вождів, монархів. Легітимність їхньої влади ґрунтувалася на праві престолоспадкування, на визнанні божественного характеру влади

монарха. Сама влада опирається на традицію населення підкорятися. Традиційний тип легітимності зберігся в країнах з монархічною формою правління (Саудівська Аравія, Йорданія, Кувейт й ін.) і примітивних суспільствах.

Другий тип – харизматичний. Термін “харизма” у перекладі із грецького означає “божественний дарунок”. Спочатку зміст терміна мав релігійний характер. До носіїв справжньої харизматичної влади М. Вебер відносив пророка Мойсея, царя Давида, Магомета, Будду. У сучасному суспільстві наявність у тієї або іншої особистості керівника виняткових якостей прямо не зв'язують із Богом. Однак у суспільній свідомості існує уявлення, що ця людина не така, як усі, що в нього є щось таке, незвичайне, надприродне, що вона користується заступництвом якихось вищих сил. Серед відомих історичних діячів харизматичними якостями наділялися Наполеон, Ленін, Сталін, Гітлер, Мао-Дзе-Дун й ін. Харизматичний тип влади характеризується абсолютною довірою населення до лідера в силу його видатних якостей. Отже, легітимність у харизматичному типі влади опирається на віру населення у виняткові здатності лідера. Звичайно харизматичний тип влади виникає в перехідних і нестабільних суспільствах. Цей тип влади зберігає своє значення й у країнах, що розвиваються.

Третій тип – раціонально-легальний. Він заснований на вірі в правильність формальних правил, по яких формується влада: вільні вибори, верховенство закону, рівна відповідальність влади й громадян перед законом і т.д. Даний тип легітимності характерний для демократичних країн.

Однак на практиці ці ідеальні типи М.Вебера вигадливо перемішані. Так, навіть у промислово розвинених і демократично стабільних країнах, наприклад у Великобританії, легітимність влади опирається на традиції (інститут монархії) і визнання результатів вільних виборів.

Англійський дослідник Д. Хелд виділяє такі види легітимності:

- легітимність, яка ґрунтується на апатії населення, що свідчить про його байдужість до сформованого стилю керівництва і форм правління;
- прагматична (інструментальна) легітимність, при якій виявлена владі довіра здійснюється в обмін на дані нею обіцянки тих чи інших соціальних благ;
- легітимність, як нормативна підтримка, вона передбачає співпадіння політичних принципів, поділюваних населенням і владою.

Легітимність влади – це не постійний, застиглий стан, а досить рухлива змінна. Легітимність влади на якихось етапах її існування може зростати, на якихось падати. У суспільстві відбуваються коливання легітимності влади. Ці коливання пов'язані із процесами легітимізації й делегітимізації влади. Легітимізація – це процес росту суспільного визнання лідерів й інститутів політичної влади. Делегітимізація – процес падіння авторитету лідера й інститутів політичної влади.

Найважливішими ознаками падіння легітимності влади є:

- ріст ступеня примусу;
- обмеження прав і свобод;
- заборона політичних партій і незалежної преси;
- ріст корумпованості всіх інститутів влади, їхнє зрощування із кримінальними структурами;
- низька економічна ефективність влади.

Остання ознака – найбільш істотний показник делегітимізації влади.

Легітимність влади може заперечуватися її супротивниками як відкрито, так і потай. Крайньою крапкою падіння легітимності влади є революції, державні перевороти.

У цілому легітимність влади перебуває в прямій залежності від її ефективності, тобто ступеня виконання владою своїх завдань і функцій. В ідеалі це означає гарантоване проведення в життя владних розпоряджень із найменшим рівнем примуса, мінімальними витратами. Необхідною умовою для цього є достатність підстав влади й ефективність використання її ресурсів.

Важливий показник ефективності влади – чітка взаємодія всіх її галузей, раціональність вертикальних і горизонтальних структур.

Не менше значення у відносинах громадян до влади має економічний добробут, забезпечення такого рівня і якості їхнього життя, який визнається в даному суспільстві нормою.

В цілому влада визнається ефективною, а виходить, і легітимною, якщо їй вдається забезпечити стабільність, визначеність, порядок. Влада, не здатна запобігти великим політичним конфліктам, громадянським й міжнаціональним війнам, протистоянню законодавчої й виконавчої влади, центра, регіональних і місцевих органів, губить свою легітимність.

У сучасному суспільстві вироблені різноманітні засоби легітимізації влади: політичні, ідеологічні, економічні й т.д. До політичних засобів відносяться, насамперед пошук підтримки, розширення соціальної бази влади. Важливим інструментом цієї форми легітимізації є демократизація громадського життя, розширення участі громадян в управлінні. Це створює відчуття загальної причетності людей до політики, що проводиться владою, дозволяє громадянам деякою мірою почувати себе її суб'єктом.

Відчуттю причетності до влади можуть сприяти пропаганда політичного курсу, що проводиться, ідеологічна обробка мас.

Найбільш дієвим засобом легітимізації влади є успішне здійснення державної політики й економічних програм, стійке зростання доходів населення й у цілому рівня життя.

Питання для самоперевірки:

1. У чому сутність влади?
2. Охарактеризуйте основні підходи до визначення влади.
3. Що являє собою структура влади? Які її основні елементи?
4. Назвіть відмітні ознаки політичної влади.
5. У чому різниця понять легітимність і легальність влади?
6. Для чого використовується принцип поділу влади?
7. Які типи легітимного панування виділяв М.Вебер?
8. Які джерела формування політичної влади в Україні?